

MAGDALENA JUSZCZAK

Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich

ORCID 0000-0002-7668-8011

PATOINTELIGENCJA – ANALIZA PATOLOGII SPOŁECZNYCH WŚRÓD NASTOLATKÓW NA PODSTAWIE UTWORU MUZYCZNEGO

WSTĘP

Patologie społeczne: alkoholizm, narkomania, hazard, samobójstwa, zbyt wczesne inicjacje seksualne są elementami życia adolescentów.

W dyskursie patologii społeczne odwoływane są do niższych klas średnich, rodzin dysfunkcyjnych. W ten sposób społeczeństwo w pewien sposób stygmatyzuje niższe warstwy społeczne, nadając stereotypowe cechy patologiczne. Pomija się przy tym patologie wśród elitarnych grup – klas inteligentkich.

Problem nadużywania alkoholu, narkotyków, hazardu itp. dotyczy młodzieży z tak zwanych *dobrych domów* – dzieci uznanych prawników, naukowców, ekonomistów, polityków.

Milczenie dotyczące występowania patologii społecznych wśród elitarnych grup nastolatków przerwał warszawski raper młodego pokolenia, Mata, w swoim utworze „Patointeligencja”. Absolwent jednej z renomowanych szkół średnich w Warszawie jako osoba, której w pewien sposób dotyczyły poruszane problemy, opisał sposób funkcjonowania młodzieży w odniesieniu do zachowań patologicznych. Wiele fragmentów piosenki nie należy traktować dosłownie, są one bowiem jedynie metaforą i symbolem wykojenia społecznego. Historie poszczególnych nastolatków określanych w tekście jako *ziomo*, niekoniecznie wydarzyły się realnie. Niemniej „Patointeligencja” obrazuje spektrum zachowań i problemów natury patologicznej występującej wśród adolescentów omawianej grupy społecznej.

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy i interpretacji piosenki „Patointeligencja” w odniesieniu do występowania patologii społecznej młodzieży pochodzącej z inteligentkiej klasy społecznej.

PATOLOGIE SPOŁECZNE

Patologia (*pathos* – cierpienie, *logos* – nauka) w kontekście etymologicznym jest to nic innego, jak nauka o cierpieniu [Pospieszyl 2008: 11] lub nauka o procesach i stanach chorobowych w biologii i medycynie, gdzie wyróżnia się chociażby patofizjologie czy patomorfologie [Kozak 2007: 11]. Czy patologia zamyka się jedynie w obrębie nauk medycznych? Zdecydowanie nie.

Patologia społeczna, bo również z taką mamy do czynienia w zakresie nauk społecznych, definiowana za Adamem Podgóreckim to „ten rodzaj zachowania, ten typ instytucji, czy ten typ funkcjonowania jakiegoś systemu społecznego, który pozostaje w zasadniczej, nie dającej się pogodzić sprzeczności ze światopoglądowymi wartościami, które w danej społeczności są akceptowane” [red. Sołtysiak 1993: 29]. Patologie tyczą się również odstępstwa od ogólnie panujących norm społecznych: [...] *niezgodności zachowań z panującym systemem norm danej społeczności czy dysfunkcjonalność tych zachowań bądź zjawisk* [Sołtysiak 1993: 30].

Patologia społeczna sprowadzana jest również do określenia czynów społecznie niebezpiecznych, które nie zostały ujęte jako przestępstwo z uwagi na mniejszą skalę niebezpieczeństwa społecznego. Do takich zachowań zalicza się chociażby prostytucję lub inny pasożytniczy tryb życia [Sołtysiak 1993: 30].

Należy również wskazać dwa sposoby pojmowania zjawiska: po pierwsze takie, które [...] *starają się dać określenie zachowań społecznie patologicznych* i po drugie te, które [...] *zmierzają do opisu procesów i stanów społecznych generujących zachowania patologiczne* [Hołyst 2013: 122].

W literaturze przedmiotu można doszukać się prób klasyfikacji patologii społecznych. Do jednych z nich zalicza się przedstawioną przez Stanisława Kozaka typologia, która wyróżnia:

- Patologię środowiskową odnoszącą się do dewiacji środowiska, zanieczyszczeń globu, skażenia środowiska psychicznego, hałasu, itd.;
- Patologię warunków życia ludności dotyczącą niedostatku i ubóstwa jednostek;
- Dysfunkcję przestrzeni pochylającą się nad urbanizacją i korelującymi z nią problemami;
- Zagrożenia stanu zdrowia odnoszące się do umieralności, zachorowalności, samobójstw;
- Dewiacje seksualne dotyczące pornografii, wzrost liczby sex shopów, zjawisko prostytucji, itp. [Kozak 2007: 14].

Inna klasyfikacja przedstawia konkretne aspekty czy zachowania ujmowane jako patologiczne, do których należą, m.in.:

- alkoholizm,
- hazard,
- prostytucja,
- samobójstwo,
- narkomania,
- przestępczość, w tym przestępczość nieletnich,
- dezorganizacja rodziny, instytucji religijnych, politycznych [Sołtysiak 1993: 33],
- zbyt wczesna inicjacja seksualna [Zaborowska 2011].

W oparciu o przedstawioną wyżej klasyfikację patologii społecznych zostaną pokrótce omówione wybrane zachowania rozumiane jako odchylenia od ogólnie przyjętych norm społecznych. Opisy stanowić będą podwaliny do analizy treści utworu w części empirycznej niniejszego artykułu.

ALKOHOLIZM

Alkoholizm według definicji opracowanej przez WHO jest to *wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia albo poza ramy obyczajowego, przyjętego w całej społeczności, picia towarzyskiego bez względu na czynniki, które do tego prowadzą* [Kozak 2007: 80].

Wyróżnić można trzy główne wzorce spożywania alkoholu. Do pierwszego z nich zalicza się picie ryzykowne. Odnosi się do podejmowanych aktywności przez jednostkę pod wpływem alkoholu, np. jazdę samochodem, podejmowanie pracy, np. na wysokościach, przy użyciu prądu, itp. Konsekwencją takich zachowań jest zagrożenie zdrowotne dla danej osoby. Spożywanie alkoholu w ramach picia ryzykownego nie dotyczy jedynie osób chorych, ale jednorazowych incydentów.

Drugi wzorec dotyczy nadużywania alkoholu. Jest to zachowanie powtarzające się i odnosi się do nieprawidłowego wzorca picia, które prowadzi do poważnych szkód fizycznych, psychicznych oraz cierpienia jednostki. Nadużycie alkoholu występuje wtedy, gdy powstają pewne utrwalone schematy nieprawidłowego zachowania, lecz nie noszą znamion uzależnienia. Nadużycie alkoholowe objawia się poprzez powtarzające się picie, które prowadzi do zaniedbania codziennych obowiązków i wykonywania ról społecznych, spożycie w sytuacjach niebezpiecznych dla zdrowia lub życia jednostki, kontynuowanie spożycia bez względu na potencjalne lub trwające już konflikty interpersonalne, chociażby z rodziną, przyjaciółmi, itp.

Trzeci wzorec to uzależnienie, które jest najbardziej niebezpiecznym zjawiskiem zarówno w kontekście jednostkowym, jak i społecznym. Uzależnienie od alkoholu, czyli alkoholizm, opisywany jest jako zaburzenie, które powoduje szkody psychiczne, fizyczne i społeczne a objawia się utratą kontroli nad piciem oraz pojawia się nieodparta potrzeba zażycia alkoholu w celu funkcjonowania. Jednostka chora po odstawieniu alkoholu, czyli podczas abstynencji, odczuwa złe samopoczucie, w tym bóle głowy, nudności, delirium, nadwrażliwość sensoryczną. W celu przerwania objawów odstawienia konieczne musi zażyć tzw. klina (podtrzymywanie stanu upojenia alkoholowego; niedopuszczenie do kaca) lub leków psychotropowych. Jest to zamknięte koło, ponieważ alkoholik zwiększa dawki przyjmowanego trunku, nawet jeśli tego nie zamierzał. Ponadto pojawiają się czynniki zaburzające funkcjonowanie społeczne, takie jak ograniczenie lub zaniechanie aktywności zawodowej lub, jak w przypadku młodzieży, uczęszczanie do szkół. Następuje rozluźnienie więzi rodzinnych czy koleżeńskich. [Pospieszyl 2008: 127-129].

Problem związany ze spożyciem alkoholu nie dotyczy jedynie osób dorosłych, bowiem nastolatki, a nawet dzieci coraz chętniej sięgają po napoje wysokokowe. Alkohol jest jednym z najbardziej dostępnych substancji psychoaktywnych. Mimo wyraźnego zakazu sprzedawania alkoholu poniżej 18 r.ż., wyraźnie wybrzmiewającego w Ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, młodzież z łatwością pozyskuje napoje alkoholowe i je spożywa.

Na podstawie badań przeprowadzonych przez Janusza Sierosławskiego wynika, że zdecydowana większość nastolatków spożywała w swoim życiu alkohol. Wyniki badań przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 1: Dane statystyczne dotyczące spożywania alkoholu przez nastolatków w latach 1995-2019.

Wiek badanych	Czy kiedykolwiek w życiu piłeś piłaś/ alkohol?	1995 (%)	1999 (%)	2003 (%)	2007 (%)	2011 (%)	2015 (%)	2019 (%)
15-16 lat	tak	92,8	90,3	92,5	90,2	87,3	83,8	80,0
17-18 lat	tak	96,5	96,6	96,7	94,8	95,2	95,8	92,8

Źródło: J. Sierosławski, Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną, Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r., s. 22

Jak wynika z danych, problem zażywania alkoholu od początku realizacji badań jest zatrażający. Pomimo pewnych tendencji spadkowych, nadal skala problemu jest ogromna.

Oprócz tego, że spożywanie alkoholu czy jego nadużywanie, a w późniejszych konsekwencjach uzależnienie jest bezdyskusyjnie kategorią patologii społecznej to w przypadku nadużycia go przez młodzież wybrzmiewa jeszcze silniej i rzutuje na jej rozwój, wychowanie, stosunki międzyludzkie i prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie teraz i w dorosłym życiu.

NARKOMANIA

Uzależnienie narkotykowe, czyli narkomania, definiowane jest jako [...] *mocno utrwalona skłonność do wykonywania mniej lub bardziej przyjemnych czynności, które są często szkodliwe dla zdrowia, a także potępiane przez otoczenie* [Kozak 2007: 99].

Inna definicja wskazuje, iż narkomania to uzależnienie od narkotycznych substancji przeciwbólowych, pochodnych opium (opiodów, opiatów); pot. wszelkie uzależnienia od substancji psychoaktywnych (uzależniające środki), zwłaszcza tych, których obrót jest nielegalny, a których używanie wiąże się z wejściem w krąg specyficznej subkultury narkomańskiej (np. kanabinoli, amfetaminy, kokainy, substancji halucynogennych, lecz raczej nie – alkoholu, leków uspokajających i przeciwlękowych)” [Encyklopedia PWN].

Narkomania jest patologią społeczną. Prowadzi bowiem do uzależnienia, wyraźnych odstępstw od norm, dezintegracji społecznej i zachowań ryzykownych jednostki, które często korelują z innymi patologiami, np. alkoholizmem, wykroczeniami prawnymi, inicjacjami seksualnymi czy samobójstwami/myśłami samobójczymi.

Do przyczyn zażywania narkotyków, w szczególności wśród dzieci i młodzieży, zalicza się: ciekawość, presję rówieśników, chęć pocucia się dorosłym, brak zadowolenia z własnego życia, konflikty, w tym rówieśnicze, rodzinne, problemy w szkole i w środowisku rodzinnym, bunt, nudę, brak pocucia miłości, szacunku, akceptacji, brak pewności siebie, modę, mylne postrzeganie zażywania substancji psychoaktywnych [Kozak 2008: 100].

Po zażyciu pierwszej dawki narkotyku, prawdopodobieństwo sięgnięcia po kolejne jest wysokie. Często eksperymentowanie ze substancjami psychoaktywnymi doprowadza do uzależnienia. Do zachowań wskazujących właśnie na uzależnienie są: huśtawki nastrojów, ospałość i ożywienie występujące zamiennie, porzucenie zainteresowań, izolacja, kłopoty w szkole, częste wietrzenie pokoju, zmiana kręgu rówieśniczego, bunt, późne powroty do domu lub nagle z niego wychodzenie, kłamstwa, kradzieże, przewlekły katar, krwawienie z nosa, przekrwione oczy, nadmiernie rozszerzone lub zwężone źrenice, niewyraźna mowa [Kozak 2008: 100-101].

Oprócz konsekwencji zażywania narkotyków, jakimi są: osłabienie więzi rodzinnych,

koleżeńskich, nieodpowiednie wypełnianie przyjętych ról społecznych lub przededefiniowanie ich, problemy z prawem, zmożenie agresywnych lub odwrotnie – ospałych lub euforycznych zachowań, narkotyki mogą i de facto mają wpływ na zdrowie psychiczne, bowiem pojawia się depresja, myśli samobójcze, zaburzenia nastroju, osobowości, pamięci, nerwice, stany lękowe, przewlekłe lub ostre psychozy, zaburzenia na tle seksualnym, zaburzenia emocjonalne. Należy również wspomnieć o zaburzeniach fizycznych, chorobowych: infekcja HIV, choroba AIDS, zapalenie płuc, oskrzeli, zatok, owrzodzenie skrzydeł nosa, wirusowe zapalenie wątroby, martwica przegrody nosowej, zawał serca, udar mózgu, uszkodzenie nerek, itp. [<https://klinika.osrodek-oaza.pl/terapia/uzaleznienie-od-narkotykow/konsekwencje-narkomanii/>].

Dość problematycznym aspektem obrotu narkotyków na rynku jest to, że pojawiają się coraz to nowsze substancje. Oprócz tzw. klasyków gatunku, czyli marihuany, opium, heroiny, kokainy, amfetaminy, Ecstasy, LSD, produkowane są i dystrybuowane substancje, które również zawierają w sobie środki psychoaktywne, a nie widnieją na liście zawartej w Ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii. Skład chemiczny w takich substancjach ciągle ewoluuje i do końca ich skład oraz pochodzenie nie są znane. Ta grupa narkotyków to dopalacze.

Z danych statystycznych wynika, że w 2019 r. skala zażywania narkotyków przez Polaków jest znacznie mniejsza niż w przypadku spożycia alkoholu. Niemniej jednak, na uwagę należy mieć fakt, że badania przeprowadzone przez CBOS i KBPN dotyczyły próby badawczej w wieku 15-64 lata, a nie jak w przypadku przytoczonego wcześniej badania, które odnosiło się do spożycia alkoholu przez młodzież w wieku 14-18 lat.

Tabela 2: Dane statystyczne dotyczące zażywania narkotyków w 2019 r.

Rozpowszechnienie używania (%) 15-64 lata – używanie kiedykolwiek w życiu (%)			
	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Jakikolwiek narkotyk	21,9	10,3	16,1
Konopie indyjskie	16,4	7,7	12,1
Opioidy (ogółem)	1,3	0,4	0,9
Heroina	1,3	0,4	0,8
Inne opioidy	0,3	0,0	0,1
Kokaina (ogółem, w tym crack)	1,1	0,4	0,7
Amfetaminy	3,3	1,4	2,4
Ecstasy	1,3	0,7	1,0
Halucynogeny (ogółem)	1,7	1,1	1,4
LSD	1,3	0,7	1,0
Inne halucynogeny	0,9	0,9	0,9
Rozpuszczalnik lub inne inhalatory	0,5	0,2	0,3
Sterydy anaboliczne	1,3	0,1	0,7

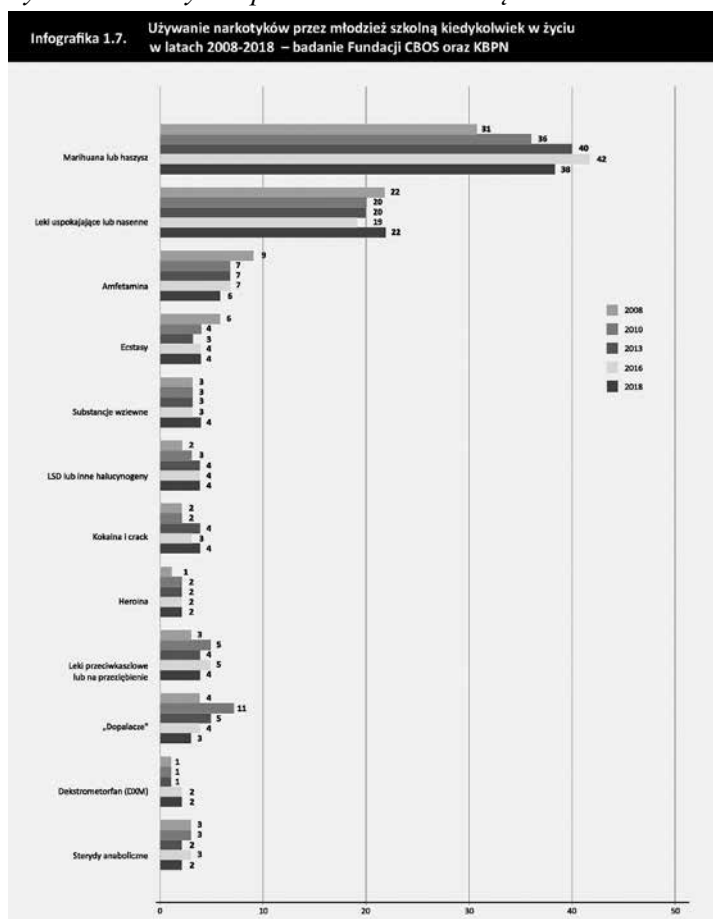
GHB (pigulka gwałtu)	0,3	0,0	0,1
Dopalacze (nowe substancje psychoaktywne)	5,3	2,6	3,9

Źródło: Raport o stanie narkomanii w Polsce 2020, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

Jak wynika z przedstawionych danych, o połowę więcej mężczyzn niż kobiet kiedykolwiek w życiu sięgnęło po substancje psychoaktywne. W przypadku rodzaju czy typu narkotyku prym wiodzie konopia indyjska. Z kolei drugim wskazaniem na rodzaj narkotyku są dopalacze. Najrzadziej pojawiła się odpowiedź: tabletki gwałtu.

Badania przeprowadzone również przez Krajowe Biuro do spraw Przeciwdziałania Narkomanii w 2018 r., przedstawiają dane statystyczne w latach 2008-2018 dotyczące zażycia kiedykolwiek narkotyku przez młodzież szkolną. Wyniki znajdują się na wykresie poniżej.

Wykres 1: Zażywanie narkotyków przez młodzież szkolną w latach 2008-2018.

Źródło: badanie CBOS i KBPN <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2020/02/raport-o-stanie-narkomanii-w-polsce-2019.pdf>

Analizując dane, ponownie największy odsetek udzielonych odpowiedzi wskazuje na zażycie konopii indyjskiej, a odsetek procentowy w poszczególnych latach jest zbliżony do siebie. Następnym wariantem odpowiedzi, wskazywanym przez młodzież, były tabletki nasenne. Pozostałe rodzaje narkotyków plasują się na podobnej pozycji. Zadziwiające jest to, że na przestrzeni 10 lat skala obieranych odpowiedzi jest nad wyraz podobna. Zauważa się tylko, że młodzież, jeśli już decyduje się na zażycie narkotyku, preferuje narkotyk miękki, jakim jest marihuana.

SAMOBÓJSTWO

Samobójstwo w ujęciu definicyjnym jest *każdym przypadkiem śmierci, jaki bezpośrednio lub pośrednio wynika z pozytywnego lub negatywnego działania ofiary, która wiedziała, że da ono taki rezultat* [Durkheim 2011: 54]. Inna definicja czynu to: [samobójstwo popełnia się] wtedy i tylko wtedy, jeżeli jednostka rozmyślnie powoduje swoją śmierć, nikt jej do tego nie zmusza i śmierć spowodowana jest przez warunki, które dana osoba przygotowała po to, żeby doprowadzić się do własnej śmierci [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 26]. Inaczej mówiąc, jest to świadomy czyn autodestrukcyjny jednostki dążący do jej śmierci.

Literatura przedmiotu wskazuje na pewne determinanty skłaniające adolescentów do aktu autodestrukcyjnego. Główny czynnik dopatruje się w środowisku rodzinnym, a w szczególności tyczy się to braku poczucia bezpieczeństwa, braku oparcia w rodzinie, braku kontaktu z rodzicami. Ściśle korelującymi aspektami w tej materii są: rozwód rodziców, niepełna rodzina, alkoholizm rodzica/ rodziców, choroby psychiczne, które rzutują na wcześniej przywołany brak poczucia bezpieczeństwa. Narażone na śmierć samobójczą są dzieci i nastolatki, których jeden z rodziców, bądź oboje, również popełnili samobójstwo [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 49].

Kolejnym aspektem jest traktowanie śmierci samobójczej jako formę rozwiązania problemów życiowych. Brak perspektyw na rozwiązanie problemu, naprawienia relacji, itp. prowadzi do czynu ostatecznego, traktującego jako zakończenie wszelkich niepowodzeń suicydenta [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 49].

Następnym czynnikiem jest utrata partnera lub zawód miłosny. W przypadku drugiego aspektu, prawdopodobnie może pojawić się „sytuacja emocjonalnego odrzucenia”, która powoduje poczucie beznadziejności, zatracona jest pewność siebie, pojawiają się lęki, niepokój, poczucie winy, agresja, co z kolei rzutuje na pozostałe relacje, zarówno koleżeńskie, jak i rodzinne [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 53].

Następnym obszarem wpływającym na decyzję suicydologiczną jest środowisko szkolne, bowiem ma ono wpływ na rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny adolescenta. Na funkcjonowanie młodej osoby znaczenie mają chociażby osiągnięcia w nauce, relacje z nauczycielami i rówieśnikami, sposób wypełniania obowiązków szkolnych, podejście do wymagań i oczekiwań ze strony rodziców i nauczycieli, a także własnych. Ponadto determinantami zachowań suicydalnych są: zmiana szkoły, zmiana miejsca zamieszkania i środowiska koleżeńskiego, trudności w nawiązywaniu nowych relacji, niemożność nabywania wiedzy [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 54-55].

Kolejnym czynnikiem jest poczucie samotności, wyobcowania, a także wykluczenia społecznego. Nieodparte wrażenie, że jest się elementem zupełnie niepasującym do reszty, odbiegającym od pewnych narzuconych standardów, doprowadza do zanikania więzi, braku komunikacji. Poczucie osamotnienia, negatywne postrzeganie własnej osoby może z kolei prowadzić do poczucia braku sensu życia, niemożności wyznaczania celów, wyzbycia się chęci życia [Malicka-Gorzelańczyk 2002: 56].

Należy również poruszyć wątki ekonomiczne, do których należą: obniżenie standardu życia, niemożność utrzymania rodziny w kontekście osób dorosłych, brak środków do życia.

Często jednak decyzja o odebraniu życia przez osobę młodą jest wypadkową kilku ze wspomnianych aspektów.

Problem samobójstw nie dotyczy jedynie osób dorosłych, ale też seniorów, młodzieży, a nawet dzieci. Z danych statystycznych wynika, że duży odsetek młodych ludzi decyduje się na dokonanie aktu ostatecznego, co przedstawia tabela poniżej:

Tabela 3: Dane statystyczne dotyczące aktu samobójstwa przez dzieci i młodzież w latach 2017-2020.

Rok	7-12 lat	13-18 lat	19-24 lat
2017	1	115	353
2018	5	92	344
2019	4	94	360
2020	1	106	349

Źródło: Raport Policji. Zamachy samobójcze zakończone zgonem – grupa wiekowa, dzień tygodnia – 2017-2020.

Z przedstawionych danych wynika, że już w grupie dzieci 7-12 lat występują śmierci samobójcze. Choć odsetek nie jest zbyt wysoki, w porównaniu do starszych roczników, zatrważający jest fakt, że już w tak młodym wieku pojawia się chęć i konieczność autodestrukcji.

W przedziale wiekowym 13-18 lat, w latach 2018-2019 odnotowano minimalny spadek samobójstw, lecz mimo wszystko nie plasuje się on poniżej liczby 90. Adolescenci są najliczniejszą grupą samobójców w przedstawionym opracowaniu. W porównaniu z wcześniejszymi przedziałami wiekowymi w tym przypadku skala jest znacznie większa.

Można zatem uznać, że częściej zdarzają się śmierci samobójcze wśród dzieci starszych i nastolatków. Samoświadomość suicydentów związana z ich aktualną pozycją czy sytuacją się zwiększa, poszerza się spectrum czynników aktywujących myśli samobójcze. W okresie adolescencji pojawiają się również silne wahania emocjonalne, przekraczana jest granica między dzieciństwem a dorosłością, która to często prowadzi do niestabilności emocjonalnej, poznawczej czy behawioralnej. Rzutuje to z kolei na funkcjonowanie w społeczeństwie, odbiór własnego ja i relacji rodzinnych, partnerskich, koleżeńskich. Podejmowane są niejednokrotnie zachowania ryzykowne, związane chociażby ze spożyciem alkoholu, zażywaniem narkotyków czy inicjacji seksualnej. Występowanie wskazanych czynników, które mogą przynosić negatywne konsekwencje, kumulują się, a biorąc pod uwagę konflikty rodzinne, brak wsparcia, odrzucenie, prowadzą do aktów suicydalnych.

HAZARD

Hazard w kontekście uzależnienia jest rozumiane jako uzależnienie psychiczne. Problematyczne w ocenie uzależnienia jest to, że nie występują objawy somatyczne, nie sieje ono spustoszenia w organizmie, lecz w relacjach społecznych [Pospiszyl 2008: 197].

Etymologia hazardu wywodzi się z języka arabskiego (az-zahar) i oznacza grę w kości. Co do definicji, określana jest jako ryzykowne przedsięwzięcie, którego wynik zależy wyłącznie od przypadku. Inny opis pojęcia to gra, w której podmiot działający utracił nad nią kontrolę [Pospiszyl 2008: 197].

Szczegółowy opis gier hazardowych znajduje się w Ustawie o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r. W oparciu o zapisy prawne do gier hazardowych zaliczane są gry losowe, zakłady wzajemne, gry w karty, gry na automatach [Dz. U. 2009 Nr 201 poz. 1540].

Jako że uzależnienie od hazardu nie jest widoczne na pierwszy rzut oka, o czym była już mowa, wykrystalizował się w literaturze przedmiotu pewien zakres cech, które mogą wskazywać na występowanie problemu związanego z grami hazardowymi: aktywność, która całkowicie pochłania jednostkę, patologiczny optymizm związany z obstawieniem zakładów, podejmowanie ryzyka, wysoka ekscytacja grą, stwarzanie pewnego mitu wygranej, nieuzasadniona wiara w swoje możliwości i prawdopodobieństwa wygranej, ale też wypalenie emocjonalne, brak zainteresowania otoczeniem, które nie jest związane z hazardem, obsesja względem gier, osłabienie woli, kompulsywna potrzeba grania [Pospiszył 2008: 198-199].

Przyczyn uzależnienia można doszukiwać się u podstaw trzech obszarów – osobowościowych, kształtowania nawyków oraz podświadomych potrzeb jednostki.

W przypadku czynników osobowościowych, można wyodrębnić pewne cechy człowieka wysokiego ryzyka, podatnego na uzależnienia. Do takich cech zalicza się: skłonności do ucieczki od rzeczywistości, potrzebę stymulacji, niską, niestabilną samoocenę, skłonność do popadania w skrajności, lęk przed odpowiedzialnością, niedojrzałość.

Mówiąc natomiast o uzależnieniu jako kształtowaniu nawyków, odwołujemy się do koncepcji behawioralnej. Wskazuje ona na mechanizmy wzmocnień, które powstają podczas praktykowania gier hazardowych. Wzmocnienia te przybierają charakter pozytywny lub negatywny o zmiennym układzie czasowym oraz różnych ich rodzajach. Ponadto perspektywa wygranej i czerpanie w związku z tym korzyści są tak wielkie, że jednostka bez większych oporów popada w kompulsywne podejmowanie aktywności hazardowych.

Kolejnym mechanizmem uzależnienia od hazardu jest *psychodynamiczna interpretacja motywów zachowań kompulsywnych odwołujących się do podświadomych pragnień jednostki*. Odwołując się do wskazanej koncepcji, działa tu system samoukarania. Można uznać, że podejmowanie gier hazardowych jest swoistym cyklem winy i kary, że sporadycznymi epizodami wybaczenia. W tym przypadku karą są długi hazardzisty, poczucie winy ma swoje ujście w podejmowaniu kolejnych rozgrywek. Schemat ma charakter zamkniętego koła – cyklicznie się powtarza [Pospiszył 2008: 206-208].

Oczywistym jest natomiast, że oprócz wyżej wskazanych mechanizmów, istotnym motywem podejmowania gier hazardowych przez jednostkę są jego indywidualne motywacje. Istotnymi czynnikami są też wiek uzależnionego, reklamy, promocje związane z punktami hazardowymi, problemy finansowe, ale też czynniki środowiskowe, np. gdy jeden z rodziców jest/ był uzależniony od hazardu [<https://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/hazard/hazard-wsrod-dzieci-i-mlodziezy/>].

Nie ma dostępnych aktualnych danych statystycznych dotyczących uzależnienia od hazardu dzieci i młodzieży, zatem odwołano się do danych z 2013 r., co przedstawia tabela na następnej stronie:

Tabela 4: Dane statystyczne dotyczące udziału młodzieży w różnego rodzaju grach hazardowych.

Rodzaje gier hazardowych	Nigdy w życiu nie grałem/am		Przynajmniej raz w życiu grałem/am		Ogółem	
	Liczba (N)	Odsetek (%)	Liczba (N)	Odsetek (%)	Liczba (N)	Odsetek (%)
Gra w karty na pieniądze	1588	62,0	957	38,0	2545	100
Rzut monetą na pieniądze	2183	86,0	359	14,0	2542	100
Gra na pieniądze w gry wymagające sprawności (np. w kręgle, bilard)	1988	78,0	552	22,0	2542	100
Zakłady w grach zespołowych	1863	74,0	669	26,0	2532	100
Zakłady na wyścigach koni, psów lub innych zwierząt	2421	95,0	115	5,0	2536	100
Gra w bingo na pieniądze	2442	96,0	96	4,0	2538	100
Gra w kości na pieniądze	2322	91,0	213	9,0	2535	100
Granie na automatach, np. „jednoręki bandyta”	1748	69,0	777	31,0	2525	100
Zdrapki	607	24,0	1890	76,0	2497	100
Gra w lotto, inne gry liczbowe lub zakłady pieniężne	938	37,0	1573	63,0	2511	100
Bukmacherskie zakłady sportowe	2113	83,0	417	17,0	2530	100
Gra na pieniądze w Internecie i internetowych kasynach	2331	92,0	207	8,0	2538	100
Loterie i konkursy telefoniczne i SMS-owe	1625	63,0	915	37,0	2540	100

Źródło: J. Jarczyńska, Zaangażowanie w hazard Młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Diagnoza zjawiska i jego wybranych uwarunkowań, Bydgoszcz 2018, s. 108

Z przedstawionych danych wynika, iż największy odsetek młodzieży przynajmniej raz w życiu grało w zdrapki (76 % odpowiedzi) i w grę lotto (63 % odpowiedzi). Pomiędzy tymi dwoma wskazaniem a pozostałymi wyborami jest wyraźna przepaść, bowiem kolejną grą jest gra w karty na pieniądze, licząca 38 % odpowiedzi ankietowanych.

Na podstawie wyników badań nie można jednoznacznie stwierdzić, czy podejmowane aktywności przez młodzież można już uznać za uzależnienie lub predyspozycję do osiągnięcia takiego stanu. Opisane są jedynie konkretne gry i odsetek udzielonych odpowiedzi, po które sięgnęło młode pokolenie.

WCZESNA INICJACJA SEKSUALNA

Wzorce, które odwołują się do czystości małżeńskiej, powoli stają się nieaktualne i de facto niekultywowane. Coraz to młodsze dzieci decydują się na inicjacje, często odbie-

rając aspekt emocjonalny i romantyczny tego przeżycia. Autorytety i wzorce społeczne, które propagowały życie w czystości lub oddawały życie seksualne jedynie sferze małżeńskiej, zostały wyparte na rzecz obecnie panującym trendom, przekazom medialnym. Z badań wynika, że od lat 90-tych wiek pierwszych inicjacji seksualnych znacznie się obniża. [Zaborowska: 2011, s. 552].

Decyzje adolescentów odnośnie podjęcia współżycia mają wiele czynników, do których można zaliczyć: szukanie bliskości, zrozumienia i ciepła, kompensacja uczuć, których zabrakło w domu rodzinnym, zapewnienie o atrakcyjności, podniesienie samooceny, chęć bycia dorosłym, chęć zaimponowania grupie rówieśniczej, zwrócenie uwagi na siebie, lęk przed utratą partnera, ucieczka od problemów, kłopotów albo życia codziennego i jego monotonii [Nidzielska: 2020, <https://ppp4.edu.pl/przyczyny-wczesnych-inicjacji-seksualnych-wsrod-mlodziezy/>]. Czynników można upatrywać się również w cechach indywidualnych, środowiskowych czy instytucjonalnych.

Odnosząc się do konsekwencji takich decyzji, można wskazać na: zakażenia przenoszone drogą płciową, zachorowania na nowotwory narządów rodnych, bezpłodność, przedwczesne ciążę. Ten ostatni czynnik skutecznie może pokrzyżować plany na przyszłość nastoletnich matek – zakończyć edukację na podstawowym poziomie, osiągnąć niski standard życia, istnieje prawdopodobieństwo pozostawienia dziecka przez ojca lub/ i rodzinę. Mogą pojawić się zaburzenia emocjonalne, depresja, stany lękowe, a także dewiacyjne zachowania seksualne [Zaborowska s.555-556]. W skrajnych przypadkach wczesna inicjacja może doprowadzić do myśli samobójczych czy nawet samobójstwa.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 2018 r. dotyczącym Zdrowia uczniów w 2018 r. na tle nowego modelu badań HBSC, można zweryfikować odsetek młodzieży biorącej udział w badaniu, która podjęła inicjację seksualną:

Tabela 6: Dane statystyczne dotyczącej inicjacji seksualnej dzieci i młodzieży

Inicjacja seksualna i wiek jej przejścia	Chłopcy		Dziewczęta	
	N	%	N	%
Stosunek płciowy				
tak	135	16,4	92	10,1
nie	689	83,6	822	89,9
Wiek pierwszego stosunku płciowego (N=225)				
11 lat lub mniej	17	12,6	5	5,6
12 lat	5	3,7	2	2,2
13 lat	5	3,7	3	3,3
14 lat	30	22,2	14	15,6
15 lat	61	45,2	55	61,1
16 lat	17	12,6	11	12,2
Średni wiek	14,21	–	14,61	–

Źródło: Instytut Matki i dziecka, Zdrowie uczniów w 2018 r. na tle nowego modelu badań HBSC, red. J. Mazur, Ag. Małkowska-Szkutnik s.145.

Jak można zaobserwować, średnia wieku pierwszej inicjacji seksualnej u dziewcząt wynosi 14,61, natomiast u chłopców – 14,21. Można zatem uznać, że wiek pierwszego

stosunku płciowego jest taki sam. Wysoki procent odpowiedzi wskazuje na wiek poniżej 11 lat u chłopców, co oznacza, że spora część dzieci decyduje się na stosunek w zdecydowanie zbyt młodym wieku. Kontakty seksualne wśród dzieci mogą rzutować na ich dorosłe życie, o czym była mowa już wcześniej. Niezbędna zatem jest edukacja seksualna, która będzie uzmysławiać dzieciom i młodzieży negatywne fizyczne, psychiczne i społeczne skutki podejmowanych decyzji z zakresu seksualności.

ANALIZA TREŚCI UTWORU MUZYCZNEGO „PATOINTELIGENCJA”

Interpretacji treści piosenki został poddany utwór „Patointeligencja” twórcy młodego pokolenia, Maty. Michał Matczak, bo tak właściwie nazywa się artysta, jest raperem, który w swoich piosenkach opisuje otaczającą go rzeczywistość. Pochodzący z tak zwanego „dobrego domu”, syn profesora Uniwersytetu Warszawskiego Marcina Matczaka, w oparciu o obserwacje i doświadczenia swojego pokolenia, popęłił tekst „Patointeligencja” (2019). W utworze porusza wciąż uważane za tabu tematy związane z poszerzającą się patologią wśród młodzieży klasy inteligenckiej – dzieci prawników, profesorów, lekarzy, itp., uczęszczających do elitarnych, prywatnych szkół średnich. Młody Matczak w swoim utworze wyraźnie wskazuje na problemy adolescentów z bliskiego mu otoczenia. Zwraca uwagę na zupełnie pomijany fakty, iż wykolejenia społeczne, uzależnienia, ryzykowne zachowania, dotyczą nie tylko niskich warstw społecznych, dysfunkcyjnych i patologicznych rodzin, ale również tych, których w opinii społecznej posiadają prestiż, swobodny dostęp do wszelkich dóbr materialnych i niematerialnych, ogromne predyspozycje i możliwości.

Analiza tekstu podzielona jest na sześć kategorii: analiza problemu alkoholowego wśród elitarnej młodzieży, analiza problemu narkotykowego wśród elitarnej młodzieży, analiza problemu hazardu wśród elitarnej młodzieży, analiza wczesnej inicjacji seksualnej wśród elitarnej młodzieży, motyw samobójstwa wśród elitarnej młodzieży oraz wniosek ogólne dotyczące wykolejenia społecznego w występujących patologiach.

Tabela 7: Analiza patologii społecznych w oparciu o fragmenty tekstu „Patointeligencja”

Rodzaj patologii społecznej	Fragmenty tekstu	Analiza
Alkoholizm	<i>Mój ziomo miał piersiówę, którą uzupełniał, W termosie trzymał wodę i ściemniał profesorom, że to herba</i>	Uczniowie zabierali do szkoły piersiówkę z alkoholem, której zawartość zażywano podczas pobytu w szkole, do termosu wlewano wódkę tłumacząc, że jest to jedynie herbata. Z opisu wynika, że uczniowie elitarnych szkół przebywali na lekcjach pod wpływem alkoholu. Nie można w żaden sposób wywnioskować, czy dyrekcja bądź nauczyciele egzekwowali naganne zachowanie. Nie można również stwierdzić, czy grono pedagogiczne przyjmowało za pewnik, iż w przywoływanym wcześniej termosie faktycznie znajduje się herbata, czy nie reagowali na kłamstwa uczniów i udawali, że nie zdają sobie sprawy z przemycania alkoholu i stanu nietrzeźwości nastolatków.
	<i>[...] A ciągle pamiętam, jak kradliśmy te flaszki z Carrefa I jak je piliśmy na hejnał o 8:20, I tak naje*** na przerwach, bez przerwy, oh I tak naje*** na przerwach, bez przerwy I tak najeb*** na lekcjach [...]</i>	Uczniowie pozyskiwali alkohol poprzez łamanie prawa – kradli trunki ze sklepów (tu przykład Carrefa – Carrefour). Wynikać mogło to z faktu, iż młodzież nie była jeszcze pełnoletnia i legalne źródło pozyskiwania alkoholu nie mogło dojść do skutku. W oparciu o cały tekst piosenki można również wywnioskować, iż nie było to spowodowane brakiem środków finansowych, ponieważ pozyskiwali pieniądze od bogatych rodziców. Skradziony alkohol zażywano podczas hejnału, jak również na przerwach, co skutkowało upojeniem alkoholowym na lekcjach.
	<i>Mój ziom na odwagę pierd*** trzy piwka w pubie, w Londynie przed interview na Kingsa Mój ziomo się dostał na Oxford A całe liceum raz pigwa, raz wiśnia, raz czysta</i>	Po zakończeniu szkoły średniej i uzyskaniu świadectwa maturalnego, uczniowie kontynuowali naukę w szkole wyższej. Wskazane są dwa przykłady londyńskich uniwersytetów – King’s College London oraz Oxford University. W pierwszym przypadku przed rozmową kwalifikacyjną na studia uczeń zażył alkohol w pubie. Drugi przykład wskazuje, iż pomimo ciągłego spożywania alkoholu w liceum (dokładnie wódka pigwowa, wódka wiśniowa oraz czysta wódka) został przyjęty na elitarną, oksfordzką uczelnię.

	<i>Harnaś, perelka w plenerkach</i>	Spożywanie alkoholu w miejscach publicznych (tu: piwa w plenerze, w domyśle park, las, ławka na świeżym powietrzu, itd.).
Narkomania	<i>Mój ziomo w 1 LO zjarł Amsterdam pierwszego września po to, by nauczycielka myślała, że tak już ten ma z natury No i do matury mówił jej, że to alergia</i>	Uczeń rozpoczynając swoją edukację w szkole średniej, na rozpoczęciu roku szkolnego zjawił się pod wpływem zażycia marihuany. Skutkami ubocznymi odurzenia tego rodzaju narkotykiem są przekrwione oczy. Swoją stan fizyczny wytłumaczył alergią, która często objawia się w podobny sposób. Z analizy tekstu wynika, że nauczycielka uznała ten stan rzeczy za pewnik, więc uczeń swobodnie przez cały tok nauczania mógł zjawiać się na lekcjach będąc odurzonym narkotykami.
	<i>Mój ziomo z mym ziomem walili wiaderka Na piętnastkach no i dwudziestkach I wiosna za budą, a zimą, gdy zimno na dworze, to kitali się po łazienkach</i>	Grupa uczniów zażywała narkotyki na przerwach. „Walić wiaderka” to jeden z najszybszych sposobów na osiągnięcie stanu odurzenia np. marihuaną. Polega na jednorazowym wciągnięciu dymu powstałego wskutek palenia tzw. jointa czy skręta z marihuaną z wcześniej przygotowanych np. dwóch plastikowych butelek. Z takiego sposobu korzystają głównie doświadczeni palacze, u których występuje zapotrzebowanie na większe dawki narkotyków ¹ . Można zatem uznać, że uczniowie, o których mowa jest w tekście, byli właśnie zaawansowanymi palaczami korzystającymi z opisanej wcześniej metody. Podczas okresu wiosenno – letniego odurzali się na dworze, natomiast w okresie jesienno-zimowym korzystali z toalet w szkole. Nie ma jednak informacji, w jaki sposób i czy w ogóle na takie zachowanie reagowali nauczyciele, choć odór pochodzący z palenia marihuany jest specyficzny i wyczuwalny.
	<i>Mój ziomo chciał wypłatę starego przećpać Nie pykło, bo była tak wielka Że dużo prędzej by tu kopnął w kalendarz</i>	Nastolatek zamierzał przeznaczyć całą wypłatę ojca na kupno i zażycie narkotyków, lecz okazało się, że pensja rodzica jest zbyt wysoka. Gdyby faktycznie zrealizował swój pomysł, mogłoby dojść do przedawkowania, hospitalizacji lub śmierci. Fragment ten można interpretować jako metaforę ukazującą wysoki standard życia.

¹ <https://slang.pl/walic-wiadro/> [dostęp:10.10.2021 r.]

<i>Mój ziomo walił herę słuchając Kazika Centralny, menele, rodzice i szpital</i>	Uczeń zażywał heroinę (istnieje kilka sposobów zażywania heroiny – dożylnie przy pomocy strzykawki, wdychanie oparów heroiny poprzez podgrzewanie jej na folii aluminiowej, wciąganie przez nos, zażywanie doustne; należy również nadmienić, że heroina jest silnie uzależniająca i prowadzi do skrajnej destrukcji zarówno organizmu jak i relacji psychospołecznych osoby zażywającej ²) przy dźwiękach muzyki Kazika (polski piosenkarz, współzałożyciel zespołu Kult, zwolennik legalizacji narkotyków). Prawdopodobnie nastolatek przez uzależnienie znalazł się na Dworcu Centralnym w Warszawie, gdzie spędzał czas z bezdomnymi, najpewniej alkoholikami lub narkomanami, doprowadzając się do stanu krytycznego, wymagającego hospitalizacji. W związku z tym, że uczeń wówczas był niepełnoletni, zostali powiadomieni jego rodzice.
<i>Mój ziomo walił te dopy, mój ziomo nie umiał się uczyć bez koki Skończył, jak miał tu trzyna- ście tych wiosen i kur** nie powiem, czy życie, czy nosy</i>	Uczeń zażywał narkotyki, dokładnie dopalacze (substancje psychoaktywne, które nie figurują na liście narkotyków w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii ³). Kolejny nastolatek nie przyswajał wiedzy bez zażycia kokainy, co doprowadziło do śmierci chłopaka w wieku trzynastu lat. Autor tekstu stawia retoryczne pytanie, czy ważniejsze dla młodzieży jest życie, czy odurzanie się narkotykami.
<i>Mój ziomo podpiera***Xany od mamy z szafki z lekami Nie dali mu stypendium, no bo go złapali, jak latał naćpany po jednym z offowychfestiwalu</i>	Nastolatek zażywał leki psychotropowe pozyskane z domowej apteczki matki (xany, czyli xanax – lek przeciwlękowy z grupy pochodnych benzodiazepiny). W związku z zażywaniem narkotyków nie uzyskał stypendium. Jest to sankcja za niepoprawne zachowanie. W tym przypadku można jednoznacznie stwierdzić, iż dyrekcja zareagowała na zaistniały problem.
<i>Mój ziomo miał zawsze ten czerwony pasek I zawsze miał czerwone gały</i>	Uczeń, który uzyskiwał wysokie osiągnięcia w nauce, czego nagrodą były świadectwa z czerwonym paskiem, przez okres edukacji w szkole średniej zażywał narkotyki, prawdopodobnie palił marihuanę (czerwone oczy jako skutek uboczny).

² <https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/heroina-dzialanie-objawy-zazycia-uzaleznienie-aa-EyX4-go31-KA8L.html> [dostęp: 10.10.2021 r.]

³ <http://www.osrodekterapii.pl/dopalacze,33.html> [dostęp: 10.10.2021 r.]

	<i>Mój ziomo w Toyocie Corolli woził tu te parę baseballi i kryształ I kazał mi zmienić w tym tekście markę swego auta Żeby przed starymi tu nie było przypsa.</i>	Nastolatek przechowywał lub przewoził w samochodzie narkotyki (kryształ – metamfetamina, pochodna amfetaminy ⁴). Nie można jednoznacznie stwierdzić, czy zajmował się handlem, czy jedynie przewoził narkotyki na własny i/ lub najbliższego kręgu rówieśniczego użytek. Dodatkowo wyłania się w omawianym fragmencie kolejny problem, mianowicie wożenie kija basebollowego, który mógł być używany do stosowania przemocy fizycznej. Można wywnioskować, że przedstawiona historia jest autentyczna, bowiem w tekście pojawił się komentarz autora, iż został on poproszony o zmianę marki samochodu, aby rodzice nie wywnioskowali, że chodzi właśnie o ich syna.
Samobójstwo/ przedwczesna śmierć	<i>Mój ziom się powiesił w Sylwestra</i>	Nastolatek popełnił samobójstwo poprzez powieszenie się.
	<i>Mój ziomo walił te dopy, mój ziomo nie umiał się uczyć bez koki Skończył, jak miał tu trzynastcie tych wiosen</i>	Tekst sugeruje, że w wyniku przedawkowania jeden z nastolatków umarł w wieku trzynastu lat.
Hazard	<i>Mój ziomo z mym ziomem za pieniądze starych na białych tych szkołach pykali w pokierka [...] Mój ziomo coś wygrał Mój ziomo coś przegrał</i>	Uczniowie na wycieczkach szkolnych uprawiali hazard. Wkładem finansowym w grze były pieniądze bogatych rodziców.
Wczesna inicjacja seksualna	<i>Mój ziomo znajomej podawał kut** w kiblu dla inwalidów w Złotych Tarasach</i>	Nastolatkowie uprawiali seks oralny w toalecie dla osób niepełnosprawnych w jednej z warszawskich galerii handlowych.
	<i>Mój ziomo w prywatnym gimnazjum koleżance z ławki spółdził dzieciaka</i>	Został omówiony przypadek nastoletniej ciąży w gimnazjum. W tekście zostało podkreślone, że młodymi rodzicami zostali uczniowie prywatnego gimnazjum, co prawdopodobnie było zabiegiem podkreślającym status ekonomiczny obu rodzin.
	<i>Mój ziomo z mym ziomem koleżankę z klasy na wyjeździe szkolnym w dwa baty jeb***</i>	Uczniowie uprawiali seks grupowy na wycieczce szkolnej.

⁴ <https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/metamfetamina-kryształ-wygląd-działanie-skutki-zazywania-narkotyku-aa-zEyL-GQHg-soCQ.html> [dostęp:10.10.2021 r.]

Określenia autora tekstu na opisywaną grupę społeczną	Mój ziomo bandyta, mój ziomo zoofil, mój ziomo artysta Mój ziomo pedofil, mój ziomo nekrofil, mój ziomo intelektualista My to patointeligencja	Przytoczony fragment jest stricte metaforyczny. Można uznać, że jego celem było ukazanie, jak ogromne jest spektrum problemów społecznych występujących wśród elitarnej młodzieży pochodzącej z inteligentnej klasy społecznej. W zestawieniu głównie przytoczone są zboczenia i choroby (zoofilia, pedofilia, nekrofilia), ale też odniesienia do konkretnych grup (artyści, intelektualści). Przytoczone określenia są bezmiernie kontrowersyjne i stanowią podłoże do dyskusji społecznej.
---	--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstu piosenki Michała „Maty” Matczaka pt. „Patointeligencja” [2019].

Kolejnej analizie zostały poddane fragmenty mówiące o statusie społecznym rodzin oraz domniemanych powodach patologicznych zachowań młodzieży.

Tabela 8: Analiza statusu społecznego oraz powodów patologicznych zachowań nastolatków na podstawie tekstu „Patointeligencja”

	Fragment tekstu	Analiza tekstu
Status społeczny rodzin nastolatków	<i>Dom, szkoła w złotowie, dom, szkoła w Uberkach</i>	Nastolatki korzystały z usług Ubera lub taksówki („złotowa”) w celu dotarcia z domu do szkoły oraz ze szkoły do domu. Jest to odniesienie do komfortowego stylu życia młodzieży, którzy nie muszą korzystać ze środków komunikacji miejskiej.
	<i>Mój ziomo miał Supreme Mój ziomo miał Bape'a Mój ziomo na uro dostał te kluczyki od Merca Na czarno Ukry sprzątały mu penthouse</i>	Nastolatki nosili drogie ubrania ekskluzywnych marek, takich jak Supreme i Bape. Jeden z nich otrzymał na urodziny samochód marki Mercedes; nie jest wskazane, który dokładnie model i z którego roku produkcji, nie mniej można wywnioskować, że samochód był drogi i ekskluzywny. Kolejny fragment wskazuje, że rodzice nielegalnie zatrudnili kobiety pochodzenia ukraińskiego w charakterze sprzątaczek (<i>Penthouse</i> – apartament).

<i>Ojciec był maklerem, a mama lawyerem I grube portfele, co chudły wraz z nim na odwykach</i>	We fragmencie wskazane są wykonywane zawody rodziców – ojciec jest maklerem, natomiast matka prawnikiem. Zawody te łączone są z wysokim statusem społecznym. We fragmencie również podkreślone jest to, że mimo wysokiej pensji rodziców, znaczna jej część przeznaczona była na odwyki dziecka. Nie wiadomo jednak o jaki odwyk dokładnie chodzi, można domniemać, że o narkotykowy lub alkoholowy.
<i>Katolickie przedszkola, strzeżone osiedla</i>	Nastolatki uczyli się już od elementarnych poziomów edukacji do prywatnych placówek oświatowych, np. do katolickich przedszkoli. We fragmencie zaznaczono, że rodziny zamieszkiwały na strzeżonych osiedlach, co można łączyć z ekskluzywnością.
<i>Szkoła, korty, dodatkowe zajęcia, korki, butelki i elki na zdjęciach</i>	Z przytoczonego fragmentu wynika, że uczniowie oprócz obowiązkowych zajęć w szkole posiadali dodatkowe, np. gra w tenisa lub korepetycje. W wolnym od zajęć czasie spożywali alkohol i pozowali do zdjęć ze znakiem L – od słowa <i>loser</i> (z ang. nieudacznik, przegryw).
<i>W wakacje pod palmą albo na językowych campach Opener w Sopocie i emka w apartamentach przy nakryciu co święta.</i>	W przytoczonym fragmencie opisany jest sposób spędzania wakacji – w ciepłych, egzotycznych krajach. Można wysnuć tezę, że nie dotyczy on jedynie okresu urlopowego, ale również innych okolicznych wyjazdów. Dodatkowo młodzież uczestniczyła w drogich obozach językowych. Wyjeżdżała również na festiwale, podczas których w wynajętych apartamentowcach, zażywała narkotyk MDMA, inaczej nazywany ecstasy.
<i>Łosoś, jazzowa kolęda, srebrna choinka, podłoga w prezentach</i>	Nawiązanie do świąt. Zamiast standardowego karpia na wigilijnym stole znajduje się łosoś, który utożsamiany jest z ekskluzywnym towarem. Kolędy wybrzmiewają w jazzowym stylu, co można łączyć z pewnego rodzaju artystyzmem i odbieganiem od ogólnie przyjętych standardów. Choinka ubrana jest według obecnie panujących trendów, natomiast pod świątecznym drzewkiem znajduje się ogrom prezentów.

Powody podejmowania patologicznych zachowań przez nastolatków	<i>Dobrze wychowani, wciągana jest kreska w bawelnianych sweterkach</i>	Pomimo pozornie dobrego wychowania, zaspakajania wszelkich potrzeb, w tym ekonomicznych, dostępu do wszelkich dóbr i usług, nastolatkowie sięgali po narkotyki. Mogłoby się wydawać, że ci młodzi ludzie pochodzący z wysoko usytuowanych rodzin mają zapewnione absolutnie wszystko i jednostki plasujące się w klasie średniej i niższej z zazdrością i poczuciem niesprawiedliwości postrzegają rówieśników klasy wyższej. Jak widać, elitarna młodzież boryka się z takimi samymi problemami, ucieka w te same używki, co inne grupy rówieśnicze.
	<i>Kurator; angielski i gegra, kurator; dilerka dla sportu, nie po to, by przetrwać</i>	Zajmowanie się sprzedażą narkotyków służyło jedynie celom rozrywkowym. Niezwiązane było w żaden sposób z chęcią zarobku, czy koniecznością zaspokojenia potrzeb ekonomicznych.
	<i>Zaczłem tu robić te rapy, bo miałem już kur** tak dość tego ciepła i piękna A nigdy nie chciałem być biały i zawsze tu chciałem być gangsta I zawsze tu chciałem być z bloków i zawsze tu chciałem być z getta I pierd*** mamę i tatę za te rododendrony, jacuzzi, trzy piętra</i>	Autor metaforycznie odnosi się do sytuacji „bogatyh dzieciaków”. Mimo to, że otrzymały one zarówno w kontekście ekonomicznym, jak i emocjonalnym wszystko, to nie są zadowolone z tego stanu rzeczy. W pewien sposób zazdroścą normalności, której doświadcza klasa średnia: zwykłego, przeciętnego traktowania, mieszkania na standardowym blokowisku, bez ochroniarzy, monitoringu... Pada nawet kontrowersyjne stwierdzenie, iż autor tekstu nie szanuje rodziców za to, że otrzymał od nich zaplecze ekonomiczne i że ma możliwość funkcjonowania na bardzo wysokim poziomie. Odwołuje się również do podziału rasowego. Wskazuje, że nigdy nie chciał być „biały”, ale „czarny” i pochodzić z getta, co jest metaforą gangsterskiego stylu życia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstu piosenki Michała „Maty” Matczaka pt. „Patointeligencja” [2019].

WNIOSKI

W oparciu o tekst piosenki „Patointeligencja” rapera Maty niewątpliwie kreuje się obraz patologicznej młodzieży. Młodzi uczniowie nagminnie sięgają po alkohol oraz narkotyki, przebywając w murach szkoły. Z analizy niejednoznacznie wynika, czy dyrekcja lub nauczyciele reagują na takie zachowania. Tylko w jednym fragmencie pojawiło się nawiązanie do braku otrzymania stypendium ze względu na zażycie narkotyków, w innych

fragmentach nie ma żadnej adnotacji odnośnie konsekwencji zachowań młodzieży. Wynikać to może z uznania przez rapera braku istotności tych wątków w tekście lub najzwyczajniej nikt nie reagował na patologiczne zachowania uczniów. Jeśli druga teza jest słuszna, potwierdza się przekonanie społeczne, iż nastolatki pochodzący z klas wyższych są lepiej traktowani w kontekście tuszowania niekorzystnych wybryków, udawania, że „nic się nie stało” lub problem zwyczajnie nie występuje, a odchylenia od norm są incydentalne. Kolejno można wysnuć przypuszczenie, że rodzice ignorują zachowania młodzieży, (które często są wołaniem o pomoc), ponieważ skupieni są na pracy zawodowej i własnym życiu, rekompensując brak uwagi poświęconej dzieciom dobrami materialnymi. Potwierdzeniem tezy mogą być słowa *I pierd*** mamę i tatę za te rododendrony, jacuzzi, trzy piętra*, które można interpretować jako pogardę względem rzeczy materialnych, dobrobytu, wysokiego standardu życia. Młodzież oczekuje uwagi, spokojnego i przeciętnego życia.

Następnym powodem sięgania po używki jest chęć odreagowania. Grafik nastolatków jest napięty – oprócz zajęć w szkole, dodatkowo uczestniczą w fakultatywnych kursach, korepetycjach, zajęciach dodatkowych. Prawdopodobnie presja i ogromne wymagania narzucone ze strony rodziców, natłok obowiązków doprowadzają do ucieczki od problemów. Wówczas adolescenty sięgają po używki, uprawiają hazard, próbują inicjacji seksualnych, a w skrajnych przypadkach popełniają samobójstwo.

Bez względu na powód patologii wśród elitarnej młodzieży występują. W odniesieniu do tekstu odurzanie się narkotykami i spożywanie alkoholu są standardem. Jest to realny problem, na który w kontrowersyjny sposób zwraca uwagę przedstawiciel młodego pokolenia. Biorąc pod uwagę spektrum występowania patologii, w tym ryzykownych zachowań elitarnej młodzieży, hybryda słów inteligencji i patologii jest w pełni zasadna. Wprowadza bowiem nową terminologię określającą klasę inteligentką funkcjonującą w sposób destrukcyjny. Określenie „patointeligencja” powinno być stosowane w dyskursie społecznym i naukowym jako formalne nazewnictwo występowania i omawiania patologii klasy inteligentkiej.

PATOINTELIGENCJA – ANALIZA PATOLOGII SPOŁECZNYCH WŚRÓD NASTOLATKÓW NA PODSTAWIE UTWORU MUZYCZNEGO

Słowa kluczowe: patologia społeczna, alkoholizm, narkomania, samobójstwo, hazard, inicjacja seksualna, nastolatki, adolescencja.

Streszczenie: Patologie społeczne były, są i z pewnością będą ogromnym problemem społecznym, również w kontekście adolescentów. Wątki tematyczne z tegoż zakresu poruszane są w dyskursie naukowym, jak również popularnonaukowym, ale też w przekazach medialnych. Jednostki czy całe grupy społeczne, które łączone są z patologiami, często niesłusznie tyczą się niższych warstw społecznych, głównie związanych z ich położeniem ekonomicznym. Przy tak wąskim postrzeganiu problemu, zapomina się o grupach wyżej usytuowanych, np. prawników, profesorów, medyków i ich rodzin. Niniejszy artykuł, w oparciu o analizę tekstu piosenki „Patointeligencja” w wykonaniu polskiego rapera Maty, jest próbą opisu i interpretacji zjawiska patologii wśród nastolatków pochodzących z inteligentkiej klasy społecznej. W pierwszej części zostało zdefiniowane pojęcie patologii społecznej oraz wybranych jej obszarów – alkoholizmu, narkomanii, samobójstw, hazardu oraz wczesnej inicjacji seksualnej. Kolejna część to analiza treści piosenki „Patointeligencja” wraz z ukonstytuowanymi wnioskami.

Keywords: social pathology, alcoholism, drug addiction, suicide, gambling, sexual initiation, adolescents, adolescence

Abstract: Social pathologies were, are and will certainly be a huge social problem, also in the context of adolescents. Thematic threads in this area are discussed in the scientific as well as popular science discourse, but also in the media. Individuals orienting themselves in social groups that are associated with pathologies, often wrong, concern lower social strata, mainly related to their economic situation. With such a narrow perception of the problem, the socially higher-ranking groups are forgotten, e.g. in relation to lawyers, professors, medics, etc. This article, based on the analysis of the text of the song "Patointeligencja" performed by the Polish rapper Mata, is an attempt to describe and interpret the phenomenon of pathology among teenagers from the intellectual social class. The first part defines the concept of social pathology and its selected areas - alcoholism, drug addiction, suicide, gambling and early sexual initiation. The next part is an analysis of the content of the song "Patointeligencja" with the constituted conclusions.

Bibliografia:

Literatura:

- Sołtysiak T. (red.) (1993), *Młodzież o patologii społecznej i jej niektórych zjawiskach (alkoholizm, narkomania, prostytucja)*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP
- Hołyst B. (2013), *Zagrożenia ładu społecznego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Kozak S. (2007), *Patologie wśród dzieci i młodzieży. Leczenie i profilaktyka*, Warszawa: Delfin
- Durkheim E. (2011), *Samobójstwo. Studium z socjologii*, Warszawa: Oficyna Naukowa
- Malicka-Gorzelańczyk H., *Opinie młodzieży o samobójstwie* (2002), Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego
- Zaborowska A. (2011), *Zbyt wczesna inicjacja seksualna kobiet jako współczesna patologia i zagrożenie dla funkcjonowania rodziny*, Radom: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu
- Sierosławski J., *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną, Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r.*
- red. Krzywdą-Pogorzelski M., *Encyklopedia PWN w trzech tomach* (1999), Warszawa: Wydawnictwo PWN
- Pospieszyl I. (2008), *Patologie społeczne. Resocjalizacja.*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Malczewski A., Jabłoński P. (red.) (2020), *Raport o stanie narkomanii w Polsce 2020*, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa: Malczewski A. (red.)
- (2019), *Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019*, Warszawa: Wydawca: Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii
- Malczewski A. (red.) (2019), *Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019*, Warszawa: Wydawca: Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii
- Mazur J., Małkowska-Szkućnik A. (2018), *Zdrowie uczniów w 2018 r. na tle nowego modelu badań HBSC*, Warszawa: Instytut Matki i dziecka

Źródła:

<https://klinika.osrodek-oaza.pl/terapia/uzaleznienie-od-narkotykow/konsekwencje-narkomanii>

Nidzielska A. (2020), Przyczyny wczesnych inicjacji seksualnych wśród młodzieży, <https://ppp4.edu.pl/przyczyny-wczesnych-inicjacji-seksualnych-wsrod-mlodziezy>

<http://www.osrodekterapia.pl/dopalacze,33.html>

<https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/heroina-dzialanie-objawy-zazycia-uzaleznienie-aa-EyX4-go31-KA8L.html>

<https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/metamfetamina-kryształ-wyglad-dzialanie-skutki-zazywania-narkotyku-aa-zEyL-GQHg-soCQ.html>

Raport Policji Zamachy samobójcze zakończone zgonem- grupa wiekowa, dzień tygodnia- 2017-2020,

<https://slang.pl/walic-wiadro/>

<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/63803,Zamachy-samobojcze-od-2017-roku.html>

<https://www.tekstowo.pl/piosenka,mata,patointeligencja.html>

<https://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/hazard/hazard-wsrod-dzieci-i-mlodziezy/>

Akty prawne

Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. 2009 Nr 201 poz. 1540)